

Ключевые слова: драма абсурда, нереальное содержание, абсурдная ситуация, нелепость, гротеск, языковые клише.

TATIANA KONEVA, NATALIA TARASOVA

«THE THEATRE OF THE ABSURD» AND DRAMATIC ART OF EUGÈNE IONESCO OF 1950s.

This article defines the notion of the «Theatre of the Absurd» and detects the typological signs of Drama of the Absurd. Analysing Eugene Ionesco's dramatic art of the 1950s («The Bald Singer», «The Lesson», «The Chairs» and others), the authors investigate his genre and ideoinaginative nature, thematic richness, stylish content; they also determine its relation with avant-garde art of the given period.

Key words: the drama of the absurd, unevent content, absurd situation, nonsense, grotesque, cliché.

Одержано 18.05.2010 р., рекомендовано до друку 30.08.2010 р.

УДК 821.111+821.161.1-31.09

ЛЮДМИЛА ЧЕРЕДНИК

(Полтава)

СКЛАДНІ ТАЄМНИЦІ ЖІНОЧОЇ ДУШІ (ПОЕТИКА ПОВІСТЕЙ «ДЕЙЗИ МІЛЛЕР» Г.ДЖЕЙМСА ТА «АСЯ» І.ТУРГЕНЄВА)

Ключові слова: образ, прийом, проблема, психологізм, мотивація.

Для літератури другої половини ХІХ століття однією з популярних тем була проблема жіночої емансипації. Незважаючи на те, що це тема соціальна, навіть соціологічна, і виникнення її пов'язане з проблемами загального розвитку суспільства, вона знайшла своє широке відображення в літературі, зокрема в творчості таких відомих європейських письменниць, як Ж.Санд, Е. та Ш.Бронте, Дж.Остен, Е.Гаскелл, В.Вулф і багатьох інших. У кожному конкретному випадку міра радикальності вирішення жіночого питання в реальному житті як самих письменниць, так і в їхніх творах була різною, оскільки визначалася політичним і культурним контекстом тієї доби, в якій вони жили і творили. Але всі феміністки відстоювали права жінки на освіту, на інтелектуальну свободу, на вибір кохати того, кого велить серце, на становище в сім'ї, а згодом на перший план вийшла потреба активної участі в суспільному житті та оволодіння новими професіями. Зазначимо, що

проблеми фемінізму цікавили й чоловіків. Зокрема, жіноча тема знайшла своє втілення у творчості таких відомих майстрів слова, як американець Г.Джеймс і росіянин І.Тургенєв. Дослідження поетики повістей Г.Джеймса «Дейзі Міллер» та І.Тургенєва «Ася» з точки зору розкриття особливостей жіночої душі і стане метою нашого дослідження.

Незважаючи на те, що письменники належать до різних літератур, обох цікавили складність жіночої психології, мотивація вчинків, глибина душевних переживань героїнь. Окрім того, в долі самих митців досить багато спільного.

Як відомо, творчість Генрі Джеймса, одного з найяскравіших і найсуперечливіших американських письменників «межі сторіч» – кінця ХІХ – початку ХХ ст. – настільки художньо різнобарвна і багата, що виходить за рамки будь-яких класифікацій та узагальнень. Він був одним з перших майстрів слова в США, хто свідомо експериментував з літературною формою, прагнув по-новому побачити й зобразити життя, використовуючи для цього нові форми оповіді. В його творчому доробку багато творів, оригінальних за своєю жанровою приналежністю. Серед них – психологічна повість, роман, драма, новела-таємниця, метаоповідання тощо. Саме це й пояснює різноманітність і полярність критичних оцінок його творчості, наявну в світовій літературній науці: від класичного реаліста до «батька модернізму» і «дідуса постмодернізму». Сучасні дослідники (О.Анциферова, В.Урнов, Д.Конрад) уважають Г.Джеймса майстром психологічної прози і попередником М.Пруста, Дж.Джойса та інших.

Більшу частину свого життя Г.Джеймс прожив у Європі, навіть у 1915 році прийняв британське громадянство на знак протесту проти нейтралітету США в Першій світовій війні. У його творчості відчувається досить своєрідне переплетіння культур Нового і Старого Світу. Т.-С.Еліот так сказав про Г.Джеймса: «Г.Джеймс – це письменник, занадто важкий для англійського читача, тому що він американець; і важкий для американців, оскільки він європейець; і я навіть не уявляю собі, чи взагалі його розуміють інші читачі» [3, с.8]. Але, щоб уловити цей незримий «американський акцент», слід звернутися до творів письменника, в яких він змальовує американок. Саме такою є Дейзі Міллер з однойменної повісті Г.Джеймса, Ізабелла Арчер з «Жіночого портрета», Верена Слоупер з «Бостонців» та багато інших героїнь.

Як уже зазначалося, з 1872 року Г.Джеймс перебирається до Європи й оселяється спочатку в Італії, а потім у Англії та Франції. Саме у Франції в 1875 році американський письменник знайомиться з росіянином І.Тургенєвим, визнаним майстром вишуканого художнього слова, глибокого зображення внутрішніх переживань героїв, тонкого розуміння природи. Російський письменник теж тривалий час жив за кордоном, у Франції, мав тісні зв'язки з багатьма французькими діячами культури. Саме І.Тургенєв увів свого американського друга в коло літераторів, до якого входили Г.Флобер, Е.Гонкур, Е.Золя, А.Доде. Зазначимо, що Г.Джеймс з особливою повагою ставився до І.Тургенєва, якого вважав своїм учителем. Письменників зблизило ще й те, що обоє добровільно жили далеко від батьківщини, але незримо були пов'язані з нею. Г.Джеймс так писав про І.Тургенєва у своїх записниках: «У його творах – як у кожного великого романіста – відчувається запах рідної землі, й у всіх, хто читав їх, виникає дивне відчуття знайомства

з Росією» [1, с.65]. А після смерті російського митця в 1884 році зазначив: «Він писав романи й драми, але найбільшою драмою його життя була віра в краще майбутнє Росії» [1, с.72].

Об'єднував письменників і той факт, що обидва створили у своїх творах неповторні жіночі характери. У статті, присвяченій І.Тургенєву, Г.Джеймс писав: «Цілісний жіночий характер – ось що ввів Тургенєв у світову літературу, характер, зовні непомітний і далекий від будь-якого хизування» [1, с.70].

Жіночі образи в повістях і романах І.Тургенєва (Наталья з «Рудіна», Олена з «Напередодні», Ася з однойменної повісті) привертала увагу й викликали захоплення як у сучасній йому, так і в подальшій критиці. Великий романіст показав, що таке російська жінка, які скарби приховані в її серці й душі. Літературознавець О.Цейтлін справедливо зауважив, що у сфері створення жіночих характерів новаторство І.Тургенєва було безперечним, хоча він і мав попередника в особі Пушкіна, який «уже підкреслював у жінці моральні переваги сили, цілісності й чистоти характеру, які піднімали її вище «зайвих людей», з'єдених рефлексією і нездатних до боротьби» [7, с.138]. Відомий російський письменник В.Вересаєв у 1942 році, перечитуючи твори І.Тургенєва, записав, що його «вразили дивовижне розмаїття і неповторна оригінальність жіночих образів у творах російського митця» [2, с.461]. Думка про перевагу жіночого кохання над чоловічим початком неодноразово лунала у творах І.Тургенєва. Критики зазначали, що письменник зазвичай перевіряє вольові якості своїх героїв через їхнє ставлення до кохання.

Американський письменник Г.Джеймс у своїх творах розкриває психологію «нової» американської жінки, яка ввібрала в себе дух нового часу, однією з рис якого був розвиток феміністського руху. Американський критик Д.Конрад зазначав, що «Джеймс – це історик прекрасних душ» [1, с.32].

Про одну з таких представниць прекрасної статі йдеться в повісті «Дейзі Міллер» (1878), де письменник створив образ жінки, яка стала найбільш популярною серед його героїнь. Американський художник уперше розкрив жіночий образ як у соціально-побутовому, так і в психологічному планах, утілюючи знамениту «американську мрію» – змалювання особистості, спроможної вільно жити, думати, діяти.

У передмові до твору, яка була написана набагато пізніше, автор згадував, що поштовхом до його написання стала випадково почута розмова про якусь молоду багату американку та її невдале знайомство з італійцем, за яке вона поплатилася презирством вищого товариства. «Мій неначебто типовий образ був, звичайно, поетичним витвором», – писав Джеймс у передмові [3, с.7].

Доля цієї повісті склалася парадоксально: редактор філадельфійського журналу, якому письменник запропонував свій рукопис, не хотів друкувати її, оскільки вбачав у творі наклеп на американських дівчат і національний характер. Тому «Дейзі Міллер» було надруковано в Англії, і лише через деякий час твір перевидали у США. Як зазначив критик Д.Хоуеллс, Г.Джеймс «розбудив усіх жінок своєю «Дейзі Міллер» [1, с.94]. Справа зайшла так далеко, що все суспільство ледве не розділилося на «дейзіміллеритів» і «антидейзіміллеритів».

У повісті «Дейзі Міллер», на перший погляд, звичайний сюжет: розповідь про зустріч двох співвітчизників за кордоном, яка вилилася в складні

взаємини. У цьому творі художнє завдання Г.Джеймса як майстра психологічного аналізу полягало в тому, щоб передати внутрішнє життя своєї героїні в усій його складності й багатоплановості. З цією метою автор використовує специфічні прийоми психоаналізу, які є характерною рисою його творчості: «центральне сприйняття» і «точка зору» (О.Анциферова). У повісті роль «центрального сприйняття» належить чоловічому персонажеві – Уінтерборну, з точки зору якого й подаються всі колізії сюжету. Цей прийом дещо ускладнює читачеві прочитання характеру Дейзі Міллер. Відомо дослідниця творчості Г.Джеймса О.Анциферова пропонує свою назву ще одного прийому, який використовує автор для створення образу героїні повісті, – це прийом «відображеного існування» [1, с.65]. Пропонуємо розглянути втілення названих прийомів у тексті твору.

В експозиції повісті автор-оповідач знайомить читача з головним героєм, Уінтерборном, який виступає розповідачем і очима якого ми «бачимо» Дейзі Міллер. Тобто, вже із самого початку стає зрозумілим, що в творі всі події будуть передаватися через двозначне сприйняття: наратор (автор) – розповідач (Уінтерборн).

З перших сторінок твору читач дізнається, що Уінтерборну було 27-28 років, він приїхав до маленького швейцарського містечка Ве́ве з Женеви, де проживав уже не перший рік, щоб зустрітися з тіткою, яка зупинилася в найдорожчому отелі «Три корони». «Когда речь о нем заходила у его друзей, те обычно говорили, что он «пополняет свое образование» в Женеве. Когда речь о нем заходила у его врагов, враги.... Впрочем, врагов у него не числилось – он был чрезвычайно мил и пользовался всеобщей любовью. Поэтому лучше скажем так: когда речь о нем заходила у некоторых его знакомых, они утверждали, будто бы его затянувшееся пребывание в Женеве объясняется горячей привязанностью к одной даме – иностранке, которая жила там же и была гораздо старше его» [3, с.321], – читаємо в повісті. Як бачимо, перед нами типовий молодий аристократ без певного роду занять.

Зав'язкою твору є знайомство Уінтерборна з молодою американкою Дейзі Міллер, якому передує діалог головного героя з її молодшим братом Рендольфом. Саме цей персонаж своєю поведінкою, манерами, а найголовніше, репліками торкається однієї з найважливіших тем твору – змалювання американського національного характеру. Для зображення маленького героя автор використовує прийом легкої іронії. Дев'яти-десятилітнє хлопча вже з дитинства пройняте почуттям національної гідності, хоча й у дитячому розумінні, і, деякою мірою, снобізмом. Саме тому він цілком серйозно вважає, що від поганого європейського клімату випадають зуби, американські цукерки найкращі, американські чоловіки – найкращі у світі, батько живе в найкращому місці, тобто в Америці. Навіть поява його сестри супроводжується реплікою: «Вон моя сестра! Вот уж кто настоящая американка!» [3, с.322]. Головну героїню, Дейзі Міллер, упродовж першої частини читач бачить, в основному, очима Уінтерборна, і вона викликає в молодого американця (та й у читача) неоднозначне ставлення. З одного боку, він милується її вродою: «Уинтерборну давно не приходилось видеть более очаровательные черты лица, чем у этой его соотечественницы – зубы, ушки, носик, нежная кожа» [3, с.324]. Та разом з тим, придивившись до молодої дівчини, він зробив зовсім інші висновки: «Это лицо никто не назвал бы незначительным,

однако ему не хватало выразительности. Оно радовало глаз изяществом, тонкостью черт, но Уинтерборн отметил в нем, великодушно прощая этот недостаток, некоторую незаконченность» [3, с.324]. Та найбільше Дейзі Міллер шокувала Уінтерборна своєю розкутою поведінкою, не прийнятою на той час у Європі. Дівчина досить легко вступила в розмову з незнайомим чоловіком і розповіла про свою родину та деякі сімейні проблеми: про пошуки вчителя для маленького Рейндольфа, про те, що вона полюбляє вище товариство, якого немає в Європі, що була в чоловічому товаристві тощо. Уінтерборн був одночасно вражений і стурбований: йому ніколи не доводилося чути, щоб молоді леді так говорили про себе. Він назвав її «миленькой, но легкомысленной американкой» [3, с.326].

Як бачимо, герої досить різні за своїм характером, звичками, поглядами на життя. Вінтерборн, який навчався в Швейцарії і був вихований в душі європейських традицій про гарні манери, зіткнувшись з новим типом поведінки молодої дівчини, перебував у досить дивному стані. Він намагався співвіднести її поведінку зі своїм життєвим досвідом і не знаходив потрібної відповіді: «Бедного Уинтерборна это и развеселило и озадачило, а больше всего очаровало... Но вправе ли он обвинять мисс Миллер в *incondute* [(франц.) – легкомысленном поведении] (может быть, бессознательном?), как выражаются женеvцы. Уинтерборн почувствовал вдруг, что за долгие годы, прожитые в Женеве, он многое утерьял: он отвык от принятой в Америке манеры поведения» [3, с.328]. Герой весь час прагне віднести дівчину до якогось певного типу жінок, але це йому не вдається. І Дейзі – жива, проста в спілкуванні, красива, жіночна, але, дійсно, здається дещо легковажною.

Зазначимо, що прийом «відображеного існування» героїні надає змогу відчувати присутність Дейзі в усіх подіях твору, навіть при її фізичній відсутності. Саме завдяки цьому прийому читач має змогу прослідкувати еволюцію поглядів Вінтерборна на чарівну співвітчизницю. Разом з тим цей прийом надає образу героїні якоїсь загадковості, незрозумілості, непередбачуваності.

З тексту оповіді стає зрозумілим, що розкута поведінка Дейзі шокує не тільки Вінтерборна, а й його тітку. Стара леді вважає родину американців вульгарною й погано вихованою й відмовляється приймати їх у себе. Але це ще більше приваблює її племінника. У першій частині твору він не прислухається до тітчиних зауважень та думки світського товариства, яке теж не в захваті від цього сімейства, а особливо від Дейзі.

У першій частині автор так і не відкрив внутрішній світ своєї героїні. Хоча Г.Джеймс за допомогою цілої низки деталей (бажання побувати у Шильйонському замку, слова про те, щоб поїхати туди вдвох з містером Вінтерборном, любов до нічних прогулянок) натякає про романтичну натуру дівчини, але вона залишається прихованою від стороннього ока.

Значну роль у підсиленні романтичних настроїв відіграє пейзаж. Описи знаменитого Шильйонського замку, оспіваного Дж.Байроном, парки Риму, Колізей, огорнуті сутінками, створюють дійсно загадкову атмосферу.

Особлива увага приділяється прямій мові героїні, яка не стільки виявляє, стільки приховує глибинні порухи душі Дейзі, створюючи певний підтекст. І поступово у читача складається враження про те, що за зовнішньою сміливістю, наївністю прихована чуттєва натура. Досить яскраво це відкривається у другій частині повісті твору, що носить назву «Рим».

Дія переноситься до вічного міста, куди приїхала родина Міллерів, тітка Вінтерборна та й сам містер Вінтерборн. Саме там найповніше розкривається сутність натури Дейзі, її несумісність зі світськими умовностями і позиція щодо неї містера Вінтерборна. Світське товариство піддало відвертому остракізму родину Міллерів. Відчуженню дівчини від товариства сприяло і її знайомство із сумнівною фігурою – красенем Джованеллі, з яким вона відверто скрізь з'являлася. Кульмінаційним моментом у стосунках Вінтерборна й Дейзі стала сцена в римському парку, коли місіс Уокер для підтримки репутації дівчини запропонувала їй полишити свого друга і сісти до неї в коляску. Дейзі відмовилася це зробити. Замість неї в коляску сів Вінтерборн, підкресливши тим самим, що він теж засуджує розкуту поведінку Дейзі та її стосунки з італійцем. З того самого моменту стосунки Дейзі й Вінтерборна стали натягнутими, дівчина поширювала чутки про свої заручини з Джованеллі, в які молодий американець дійсно повірив.

Фінал цієї історії трагічний: Дейзі, прогулюючись разом з Джованеллі вночі Колізеєм, захворює на лихоманку й помирає. Але перед смертю вона просила повідомити містера Вінтерборна, що ніяких заручин не було. І тільки тепер усе стало зрозумілим: за вільною поведінкою дівчини, вихованої за американськими правилами, приховувалася не розпуста, а палке кохання до містера Вінтерборна. Але ні світське товариство, ні її обранець не змогли цього зрозуміти. Лише через рік Вінтерборн усвідомив, що знехтував коханням доброї й щирої дівчини, а дивну поведінку Дейзі пояснив тим, що вона понад усе «ценила уважение к себе» [3, с.340].

Як склалася доля Вінтерборна? «...Уинтерборн снова вернулся в Женеву, и оттуда по-прежнему продолжают поступать самые разноречивые сведения о мотивах, вынуждающих его жить в этом городе. Некоторые говорят, будто он «поднимает свое образование», другие намекают, что он сильно заинтересован одной иностранкой – дамой, не лишеной большого ума» [3, с.341]. Для головного героя все повернулося на круги своя: те ж місто, ті ж плітки, та ж невідома дама. Він так і не зміг вирватися зі свого кола, злякався кохання, що могло внести певні зміни в його усталене життя.

Дослідники творчості Г.Джеймса (О.Анциферова, В.Урнов) убачають багато подібного між повістю американського письменника «Дейзі Міллер» і твором його російського друга і вчителя І.Тургенєва «Ася». І дійсно, між цими творами багато спільного.

Як відомо, повість «Ася», один з найбільш ліричних творів І.Тургенєва, була опублікована в 1858 році в журналі «Современник» з підзаголовком «Оповідання Н.Н.». Твір був із захопленням зустрінутий публікою і породив велику кількість відгуків, листів, статей. Російський критик ХІХ століття Д.Писарев у статті «Жіночі типи в романах і повістях Писемського, Тургенєва і Гончарова» велику увагу приділив характеристиці образу Асі. Він писав: «Ася – мила, свіже, вільне дитя природи. ... Зображення таких характерів доводить необхідність суспільної емансипації жінок» [5, с.526].

Основні події повісті відбуваються в спокійному, тихому містечкові З., знаменитому своїми руїнами старовинних замків, віковими липовими алеями, яке знаходиться на лівому березі Рейну, та гамірному містечкові Л., на правому березі Рейну, в якому відбуваються студентські свята, що й створюють відчуття справжнього «свята життя». Оповідь ведеться від імені пана Н.

– чоловіка 45 років, який згадує історію, що трапилася в його молоді роки. Він був 25-літнім, багатим, веселим, «делал, что хотел», мандрував. Прийом ретроспекції надає змогу відтворити події двадцятилітньої давності.

Зазначимо, що подія й розповідь про неї відбуваються в різних хронологічних планах. Така форма оповіді обмежує можливості авторського психологічного аналізу та надає можливості для безпосереднього самоаналізу та само-розкриття: Н.Н. постійно коментує свої переживання, але з точки зору прожитих років, що допомагає авторові створити елегійний, ліричний настрій.

Пан Н. на одній зі студентських вечірок познайомився з молодими росіянами: Гагіним і Асею. Вони представилися як брат і сестра. Гагін займався живописом, «это была прямо русская душа, правдивая, честная, простая, но, к сожалению, немного вялая, без цепкости и внутреннего жара» [4, с.222]. Молоді люди теж мандрували. Поступово герої зблизилися, об'єднані молодістю, відчуттям самотності на чужині, жагою мандрів. Образ художника Гагіна та його сестри Асі розкривається через сприйняття інших (зокрема пана Н.) та їхню оцінку. Це прийом сповільненої, розгорнутої експозиції.

Увагу пана Н. привернула Ася: «Девушка ... с первого взгляда показалась мне очень миловидной. Было что-то свое, особенное, в складе ее смугловатого круглого лица, с небольшим тонким носом, почти детскими щечками и черными, светлыми глазами. Она была грациозно сложена, но как будто не вполне развита» [4, с.222].

Героїня вразила розповідача своєю дивною поведінкою: вона могла сміятися без усякої причини, бігати, співати, залазити на вершину скелі тощо. Тобто поводитися не так, як прийнято це робити в її віці. Невідомо, як довго б тривала така поведінка Асі, якби брат одного разу не пожартував про даму серця пана Н. Ця звістка різко змінила поведінку героїні. Вона почала уникати товариства пана Н. Як з'ясувалося пізніше, Ася з першого погляду закохалася в нього. А поведінка дівчини була вмотивованою не стільки її характером, скільки умовами життя: вона була позашлюбною дитиною. Ця довірлива, щира, відкрита душею, наївна, романтична, загадкова й запальна натура, яка асоціює себе з пушкінською Тетяною, просто не знала гарних манер, прийнятих у світському товаристві.

Головні герої було досить різними, їх розділяли не лише різниця в суспільному становищі, а й ставлення до кохання. Кохання Асі було таким же напружено-тривожним, як і її духовне життя. Пана Н., який уже мав певний життєвий досвід, зворушило це чисте почуття. Різницю в поглядах на життя автор підкреслює за допомогою яскравих деталей. Наприклад, під час нічної прогулянки Ася бачить місячне світло, яке асоціюється в неї з поезією: «Вы в лунный столб въехали, вы его разбили!» [4, с.224]. А для пана Н. це звичайна чорна вода. Хоча спілкування з чистою, наївною дівчиною змусило пана Н. по-новому подивитися на себе (він відчув свою самотність: «Что я здесь делаю, зачем таскаюсь я в чужой стране, между чужими?» [4, с.254]), світ розцвів для нього новими фарбами. Але він був занадто морально слабким, щоб зробити рішучий крок.

Головним засобом створення образу Асі є сцени драматичної дії у спорідненні з описом жестів, міміки, зміни настрою, почуття, біографічні відступи, зображення внутрішнього світу.

Значну роль у повісті відіграють символічні образи. Так, у творі декілька разів з'являється мотив хреста (біля кам'яної каплиці, в цитаті з пушкінського «Євгенія Онегіна», в кінці повісті, коли пан Н. шукає Асю) як символ хресної долі людини, її страждань. Розвалини замку, на яких сиділа Ася, сприймаються як згадка про лицарські часи, про лицарське служіння дамі. Але ці романтично-героїчні часи вже минули. Казка про Лорелею, яку розповіла стара німкеня (згадаймо, що дія повісті відбувається на Рейні), закінчилася трагічно. Трагічно закінчилося й кохання пана Н. та Асі. Образ «похмурої кімнати» (саме в такій кімнаті померла мати Гагіна, і побачення пана Н. з Асею теж відбувалося в «глухой, едва освещенной комнате» [4, с.249]) викликає відчуття трагізму. Усі ці деталі викликають у читача тривожні настрої, вносять мотиви суму, які відчуюються підсвідомо.

Як і у повісті Г.Джеймса, фінал твору І.Тургенева трагічний. Гагін і пан Н. дізналися про кохання Асі. Але вони обоє розуміли, що пан Н. не одружиться з дівчиною. Тому Гагін і Ася покинули містечко З. І пан Н. уже ніколи більше не зустрівся з ними. Поступово пан Н. зрозумів, що навряд чи міг би бути щасливим з Асею: «Впрочем, я должен сознаться, что я не слишком долго грустил по ней; я даже нашел, что судьба хорошо распорядилась, не соединив меня с Асей: я утешался мыслию, что я, вероятно, не был бы счастлив с такой женой... Я знавал других женщин, но чувство, возбужденное во мне Асей, то жгучее, нежное, глубокое чувство уже не повторилось» [4, с.256]. Залишившись самотнім, він зберігав усе життя квітку гераніума, колись подаровану Асею, й добрі спогади про неї.

У фіналі твору як ненав'язливе напугття «лунає» голос самого автора, в якому відчувається сум від нерозділеного кохання, яке, на жаль, існує у світі, й глибока життєва мудрість людини, яка має право сказати: «У счастья нет завтрашнего дня; у него нет и вчерашнего; оно не помнит прошедшего, не думает о будущем, у него есть настоящее, – и то не день – а мгновенье» [4, с.253].

Як показало наше дослідження, між повістями Г.Джеймса «Дейзі Міллер» та І.Тургенева «Ася» багато спільного. Твори схожі за жанром – це повісті. Оповідь ведеться від імені головного героя, який мандрує. Дія відбувається за кордоном. У творах однакова позиція розповідача: поведінка головної героїні їм здається дивною. У центрі уваги обох письменників лежить психологія жіночої душі. Схожими є й образи головних героїнь. Американка Дейзі не бажає підкорятися умовностям європейських традицій. «Погано вихована» тургенєвська Ася також чужа всім, оскільки є позашлюбною дитиною.

Однак між цими творами є й певні відмінності. Повість І.Тургенева більш лірична, романтичніша, відзначається більшим психологізмом, внутрішньою складністю, багатогранністю створення образів-характерів. Автор застосовує прийом самоаналізу, який допомагає саморозкриттю образу, чого немає в повісті Г.Джеймса.

Героїні цих письменників, безумовно, різні, що обумовлене походженням авторів, їхнім світобаченням, особливостями країн, де вони проживали, літературними традиціями. Дейзі виросла на американському ґрунті й увібрала особливості американського життя. Поведінка Асі багато в чому обумовлена умовами російського буття. Але головним залишається те, що обидві ці героїні чисті душею, щирі, прагнуть до справжнього кохання і вміють кохати.

ЛИТЕРАТУРА

1. Анцыферова О. Ю. Повести и рассказы Генри Джеймса: от истоков к свершениям / О. Ю. Анцыферова. – Иваново, 1998. – 211 с.
2. Бровман Г. В. В. Вересаев. Жизнь и творчество / Г. В. Бровман. – М. : Сов. писатель, 1959. – 366 с.
3. Джеймс Г. Повести и рассказы / предисл. А. Елистратова / Г. Джеймс – М., 1973. – 432 с.
4. Тургенев И. С. Ася / И. С. Тургенев // Полн. собр. соч. и писем : в 30 т. / И. С. Тургенев. – М. : Наука, 1988. – Т. 6. – 259 с.
5. Писарев Д. И. Литературная критика : в 3 т. / Д. И. Писарев ; сост., подготовка текста, вступ. статья и прим. Ю. Сорокина. – Л., 1981. – Т. 1. – 616 с.
6. Цейтлин А. Г. Мастерство Тургенева-романиста / А. Г. Цейтлин. – М., 1958. – 264 с.

ЛЮДМИЛА ЧЕРЕДНИК

СЛОЖНЫЕ ТАЙНЫ ЖЕНСКОЙ ДУШИ (ПОЭТИКА ПОВЕСТЕЙ «ДЕЙЗИ МИЛЛЕР» Г.ДЖЕЙМСА И «АСЯ» И.ТУРГЕНЕВА)

В статье рассматриваются особенности поэтики повестей американского писателя Г.Джеймса «Дейзи Миллер» и русского мастера слова И.Тургенева «Ася», а также воплощение в этих произведениях проблемы женской эмансипации как одной из важных тем англоамериканской и русской литератур второй половины XIX века.

Ключевые слова: образ, прием, проблема, психологизм, мотивация.

LIUDMILA CHEREDNIK

DIFFICULT SECRETS OF THE FEMALE SOUL (POETICS OF THE STORIES «DAISY MILLER» BY H.JAMES AND «ASIA» BY I.TURGENEV)

Specifics of stories of the American writer H.James «Daisy Miller» and the Russian master of word I.Turgenev «Asia» are considered in this article. The embodiment of female emancipation's problem as one of the important themes of English-American and Russian literatures of the second half of XIXth century is also shown in these products.

Key words: image, reception, problem, psychologism, motivation.

Одержано 22.07.2010 р., рекомендовано до друку 30.08.2010 р.